

TREI FORME ISTORICE MAJORE DE RELAȚII DINTRE FILOSOFIE ȘI ȘTIINȚĂ Parnovel Valeriu, *Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți.*

The modern student makes an attempt to integrate in one picture the ideas about major historical forms of the relations between philosophy and science, which are which are presented in a scattered way in several compartments, such as: „The Philosophy of Science”, „Scientology” etc. A special attention is given to the circumstances of the profiled types of relations, of the legal character of their alteration, of the peculiarities of the third form of relations, of the collaboration of philosophy and science,

Key words: *overestimation and rejection of philosophy, underestimation and exaggeration of science, the collaboration between philosophy and science.*

Abordarea acestei teme are ca motiv provocări de ordin educațional. În mediul studentesc prevalează o atitudine nihilistă, de subestimare a filosofiei pe motiv că ea constituie o disciplină complicată care necesită mult timp și eforturi pentru însușire, dar rodul ei final rămâne confuz atât în plan individual, cât și cel profesional. Puterea de atracție a materialului propus constă în faptul că el elucidează calea istorică întortocheată a dezvoltării în comun a filosofiei și științei, care le-a adus la necesitatea unei colaborări fructuoase.

Textul de față constituie un material al prelegerilor care au fost promovate la Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți în cadrul cursului universitar de *Filosofie*, iar astăzi se abordează în cadrul cursului *Filosofie/Probleme filosofice ale domeniului*. Implementarea unei asemenea chestiuni în cursul specificat reprezintă un mijloc de a asigura o trecere logică de la problematica modulului *Filosofie* spre cea a modulului *Probleme filosofice ale domeniului*. De asemenea, subiectul dat servește ca material istoric pentru a ilustra alternanța de relații filozofie-știință de-a lungul coexistenței lor, de a familiariza studenții cu procesele respective, a axa atenția lor asupra integrării celor două tipuri de cunoaștere și valorii acestui

proces pentru profesia aleasă. Utilizarea acestei probleme în procesul educațional a demonstrat interesul studenților, a generat la ei întrebări despre apelarea reprezentanților domeniului lor de activitate la filosofie și a suscitât dorința de a pregăti referate referitoare la asemenea practici.

Un material bogat despre formele istorice de relații dintre filozofie-știință oferă ne complexul actual de studii *Scientologie și Filosofia științei*. Lucrările lui B. Готт și A. Урчул *Alianța filosofiei și științelor naturii*, J. Bernal *Știința în istoria societății* și altele, examinează fenomenele în cauză în mod profund și detaliat [2, 3, 6, 10]. Subiectele acestor lucrări au fost transpuse în mod didactic, suplimentate cu material ilustrativ și citate corespunzătoare din istoria filosofiei și științei. Practica acumulată în promovarea prelegerii în cauză ne convinge despre actualitatea temei, eficacitatea materialului ilustrativ, bazat pe procese reale din domeniul cogniției umane, oportunitatea elucidării dezvoltării în comun a filosofiei și științei.

I. Filosofia și știința există în societate circa 2,5 mii de ani. În acest răstimp, cele două activități cognitive s-au dezvoltat în comun și influențat reciproc, demonstrând un spectru larg de relații. Cele mai însemnate dintre ele, reieșind din ordinea lor cronologică, sunt: *preamărirea filosofiei și subestimarea științei*; *exagerarea științei și respingerea filosofiei*; *colaborarea filosofiei și științei*. Aceste forme de relații admit o grupare naturală în diverse perioade. Primele două sunt opuse după conținut, se succed una după alta, având comun orientarea spre exagerare. Asemenea particularități pot servi în calitate de fundament pentru a raporta aceste forme la o anumită perioadă istorică, marcând-o ca *perioadă de opoziție a filosofiei și științei*. Forma a III de relații rămâne deocamdată de una singură, deși ea a pus începutul unei perioade principial noi, *cele de alianță a filosofiei și științei*. Confruntând cele două perioade de relații din punct de vedere al duratei, putem constata faptul că prima dintre ele este cea mai îndelungată. Însă, durata scurtă a formei a III de relații nu scade din temeinicia și valoarea ei. Existența și alternanța acestor trei forme istorice de relații a fost condiționată de anumiți factori, de particularitățile dezvoltării științei și filosofiei. De asemenea, relațiile acestor două tipuri de activități cognitive se află în concordanță și cu cele trei etape de dezvoltare a cunoașterii științifice, cum ar fi, cea sincretică, de diferențiere și integrare.

Forma istorică I de relații, preamărirea rolului filosofiei și subestimarea științei, a fost specificată de doi filosofi celebri ai perioadei respective, doi sistematizatori ai gândirii filosofice, Aristotel și Hegel. În enunțurile lor notorii, devenite cu timpul expresii proverbiale, ei defineau filosofia ca fenomen de excepție: „filosofia - artă a artelor și știința științelor” sau „filosofia este regina științelor”. Ultima formulă indică în mod figurat, dar fără ocolișuri, la perceperea filosofiei ca o disciplină de grad superior, la rolul de a enunța porunci față de știință, prezentând-o ca o activitate inferioară, pe deplin supusă cunoașterii filosofice. Forma respectivă de relații a existat peste două milenii, de la apariția filosofiei și științei până în I jumătate a sec. al XIX-lea. Exagerarea filosofiei și subestimarea științei pe parcursul unui răstimp atât de îndelungat nu poate fi considerat un lucru întâmplător. Este firesc că o asemenea stare a fost cauzată de anumite condiții istorice. În mod succint, ele pot fi profilate ca nivelul scăzut de dezvoltare al științelor, starea deosebită a filosofiei, asociația lor sincretică de existență.

În acest răstimp, filosofia și știința alcătuiau o asociație indivizibilă sau, cum specifică cei ce investighează această activitate, o formă sincretică. Prin aceasta se subînțelege că filosofia includea în sine toate științele existente, alcătuind, astfel, o formațiune extinsă de fenomene eterogene. În societate, la începutul acestei etape nu existau termeni speciali pentru a identifica filosoful și savantul, ei fiind numiți în mod identic: înțelepți, fizicieni, fiziologi sau cercetători ai naturii. Această stare de lucruri F. Bacon, filosof englez al sec. al XVII-lea, o specifica ca filosofia naturii, considerând-o mama tuturor științelor. Procesul de detașare a științei de filosofie

începe în epoca elenistă, dar influența lui a fost neînsemnată pe motiv că a cuprins doar câteva științe, lăsând, astfel, în vigoare aceeași stare sincretică.

Pentru timpul respectiv forma sincretică a științei și filosofiei era unica posibilă, fiind condiționată de nivelul scăzut de dezvoltare al științelor. Ele existau într-un număr foarte restrâns, oferind date insuficiente și incomplete despre realitate. Conținutul științelor existente (cu excepția matematicii) era de ordin descriptiv sau, cum se exprimă filosofii, empiric. Asemenea subiect înseamnă că știința se mărginea cu descrierea obiectelor studiate, în cel mai bun caz, cu clasificarea lor, deci, rămânea la nivel de operare cu lucrurile și nu cu esența lor. În plus la toate, lipsea știința experimentală, fapt ce condiționa un mod limitat de acumulare a datelor – observația. El, la rândul său, determina și unicul mod de verificare – logica. Câteva exemple elocvente din istoria științei ne ilustrează aceasta. Aristotel enunța despre viteza de cădere a corpurilor în dependența de masa lor fizică fără a verifica în mod experimental teza înaintată. Acest lucru a fost realizat în sec. al XVI-lea de G. Galilei, fizician și astronom italian, dezagolind, astfel, conținutul eronat al tezei amintite. Aristotel și Ptolemeu au fundat viziunea geocentrică care era bazată, în cele din urmă, pe observația cotidiană. Însă, această viziune a fost pusă la îndoială de N. Copernic, astronom polonez, autorul concepției heliocentrice, care se conducea în activitatea sa științifică de preceptul științei experimentale, „vizibilul nu este cert”, vizibilul trebuie verificat prin calcul și experiență.

Starea filosofiei, în comparație cu cea a științelor, era una deosebită. Ea consta în faptul că cunoașterea filosofică este de tip teoretic ce semnifică operarea cu esența lucrurilor. Această particularitate a filosofiei se completa cu tendința ei de a cuprinde fenomenele lumii într-un tot întreg, a crea sisteme (tablouri) definitive, exhaustive ale ei, a formula adevăruri absolute. Asemenea orientare a filosofiei genera iluzia că ea reprezintă idealul cunoașterii științifice ca atare, crea impresia, că această disciplină compensează deficiențele științei, că hotărăște și soluționează totul. Aceasta a contribuit la faptul că filosofiei i s-a atribuit rolul de judecător suprem, a condiționat orientarea de a impune științei idei și scheme investigaționale speculative: știința trebuie să-și adapteze cercetările sale la principiile și preceptele filosofiei; adevărul filosofic se considera un adevăr în ultima instanță; problemele științifice erau, de regulă, înlocuite cu soluții filosofice; filosoful ignora rezultatele obținute în baza experimentului științific, considerând ideile sale incontestabile.

Poziția descrisă s-a menținut și în epoca constituirii științei experimentale. O ilustrație istorică elocventă la cele relevate mai sus îl constituie cazul, când reprezentanții științelor reale îi reproșau lui Hegel că tezele formulate în *Filosofia naturii* vin în dezacord cu faptele științifice. Răspunsul lui Hegel impresiona prin tonalitatea sa categorică: cu atât mai rău pentru fapte. În această ordine de idei, putem recurge la un alt exemplu similar. În condițiile istorice noi, când știința experimentală își lua avântul, devine limpede dezacordul ei cu pretențiile filosofiei. Noua atitudine, conform legendei, a fost exprimată de marele fizician englez I. Newton: „fizica, ai frică de metafizică!”, ce orienta și impunea savantului prudență, de a ocoli pretențiile lipsite de temei ale filosofiei. Așadar, asociația sincretică a științei și filosofiei a condus la formarea unui tip anumit de relații – filosofia dicta științelor principiile și metodele de cercetare și interpretare. Perioada în cauză a durat circa 2000 de ani în pofida faptului că în cadrul acestei activități s-au produs modificări semnificative ce demonstau limitele relației puse în discuție. Dar, aceste modificări, fiind puține la număr, s-au dovedit a fi insuficiente, neputincioase în fața tradiției înrădăcinate, lăsând în vigoare forma de relații marcată ca „preamărirea filosofiei și subestimarea științei”. Astfel, funcția integrativă a filosofiei în acele timpuri poseda o formă convertită, o direcție, în mare măsură, nefructuoasă pentru științe.

Totodată, în condițiile când sporea rolul științelor reale, în cadrul lor s-a născut o tradiție nouă de utilizare a termenului „filosofie”. El se folosea în mod imaginar și semnifica nu tipul corespunzător de cunoaștere, ci gradul înalt de generalizare teoretică atins de științe. Despre o asemenea utilizare ne denotă titlurile unui șir de opere ale celebrilor savanți ai sec. XVII-XIX. Lucrarea lui I. Newton dedicată mecanicii era intitulată *Principiile matematice ale filosofiei naturale* (1687), cartea lui C. Linne, în care sunt expuse fundamentele botanicii, se numea *Filosofia botanicii* (1751), opera similară a lui J.B. Lamarck avea un titlu analogic, *Filosofia zoologică* (1809). Asemenea metamorfoze ale semnificației termenului „filosofie” pot fi interpretate în mod diferit, printre altele, ca pierderea forței ei de a „dicta” științelor sau ca o declarație a lor despre valoarea sa teoretică. Dacă admitem faptul că semnificația respectivă prezintă o asemenea declarație, apoi ea a fost făcută, totuși, în mod destul de timid, sub acoperirea/tutela filosofiei. În prezent, termenul „filosofie” în semnificația „reprezentare generală”, „fundamente teoretice” este utilizat în domenii și activități practice, marcându-le în mod figurat, spre exemplu, filosofia modei, filosofia reclamei, filosofia business-ului etc.

II. A doua Formă istorică de relații, *exagerarea rolului științei și respingerea filosofiei*, constituie, după conținutul său, una opusă celei descrise anterior, care ilustrează în mod elocvent faptul că și dezvoltarea fenomenului examinat se desfășoară în conformitate cu legile dialecticii. De față este faza lui opusă, dacă utilizăm terminologia hegeliană, antiteza. Noua formă de relații, de asemenea, își are formula sa: fiecare știință prin sine însuși este filosofie. Astfel, formula dată indică la prioritatea cunoașterii științifice, declară unicitatea valorii ei atât cognitive, cât și conceptuale, lipsind filosofia de orice însemnătate și atenție.

Ca atare, această formă de relații s-a înfiripat la începutul epocii moderne, timpuri, când își ia avântul dezvoltarea științelor, se declanșează prima lor revoluție. Perioada a dat naștere primelor reproșuri, ce-i drept, izolate și timide în esența sa, ale dictatului filosofiei, reproșuri ce s-au manifestat prin îndoielile lui J. D’Alembert, iluminist și matematician francez și afirmațiile atribuite lui I. Newton. Acest enunț atrăgea atenția savanților de a avea o atitudine prudentă, vigilentă față de filosofie, rolul căreia pentru știință era în perioada dată problematic. Dar, în linii mari, științele rămâneau dominate de statutul filosofiei de rege al științei.

Forma a II de relații s-a dezvoltat spre sfârșitul epocii moderne - I jumătate a sec. al XIX-lea și s-a afirmat în mod teoretic în curentul pozitivist. Actul public de „detronare” al filosofiei și cel de „încoronare” al științei a fost o reprezentare spectaculoasă. Fondatorul pozitivismului, filosoful francez A. Comte, a formulat în mod cert sensul noii relații dintre filosofie și știință. Cunoașterea științifică a fost declarată un fenomen pozitiv, de unde provine denumirea curentului, pe când cunoașterea filosofică și problemele ei au fost estimate în mod negativ, ca pseudo cunoaștere și pseudo probleme. Abordarea respectivă impunea o revizuire corespunzătoare a conținuturilor filosofiei: substituirea ei prin cunoașterea științifică.

Această tratare a găsit un ecou în mediul intelectual, mai ales, în cel științific, asigurând pozitivismului o susținere masivă, o răspândire largă și o existență durabilă. Cu alte cuvinte, A. Comte a exprimat în mod teoretic nemulțumirea comunității științifice față de menținerea în vigoare a abordării ce subestima activitatea ei și preamărea în mod nefondat rolul filosofiei. Conceperea și atitudinea descrisă față de filosofie au o explicație istorică.

În epoca modernă științele suportă transformări cardinale și fără precedent. Se formează academiile naționale de știință, menirea cărora devine planificarea, coordonarea și efectuarea cercetărilor. Faptul respectiv semnifică că eficacitatea științei a fost recunoscută de societate și pentru prima dată în istoria omenirii se finanțează de stat. Apare periodica științifică, o formă nouă de comunicare. În cadrul științelor demarează procesul de diferențiere a lor, de specializare

tot mai îngustă și profundă. Acest proces cuprinde toate științele (reale, sociale, umanistice), care continuă până în prezent. Consecințele acestor procese sunt mari. Spre sfârșitul etapei relevate numărul științelor a crescut incalculabil. Fenomenul științific tradițional „enciclopedist al timpului” devine imposibil și treptat se înlocuiește cu unul opus, specialist îngust, aprofundat într-o materie. Unele din discipline se apropie în evoluția sa de nivelul teoretic, până acum tipic filosofiei și matematicii. Știința experimentală s-a consolidat definitiv și se stabilește în calitate de model / ideal al cunoașterii științifice, „detronând” cea teoretică. În asemenea mediu se declanșează periodic revoluții științifice. În perioada respectivă paralel cu procesul de diferențiere are loc și cel de integrare, deși în răstimpul dat prevalează, totuși, primul.

Una din formele principale de diferențiere constituie procesul de detașare a științelor de filosofie ce, în fond, semnifică destrămarea asociației lor sincretice seculare. Primul ei val își are începutul în epoca elenistă și a cuprins atunci unele științe reale. Valul doi demarează în sec. al XIX-lea și ține, în fond, de științele umanistice și sociale. Ultima dintre științele reale ce s-a separat de filosofie a fost biologia după constituirea statutului ei disciplinar. Științele ce au ca obiect de studiu socialul și spiritualul (sociologia, psihologia, etica, estetica, mitologia, politologia, culturologia, scientologia, religiologia, logica etc.) s-au eliberat de sub tutela filosofiei și au devenit discipline de sine stătătoare. Contemporanii acestui proces extins de separare au relevat situația respectivă a filosofiei, comparând, în mod figurat, starea ei cu cea a regelui Lear din opera lui W. Shakespeare (care a rămas fără avere împărțind-o urmașilor),

Aceste procese extinse și fructuoase au condus la acumularea unui număr enorm de date despre realitate. În lumina lor devine posibil de a forma un tablou multilateral, obiectiv al ei și concomitent se face evident caracterul speculativ al cunoașterii filosofice, tendința nocivă a filosofiei de a domina în sfera științifică. Prin caracterul specificat se subînțelege îndepărtarea ei de realitate, lipsa de legătură cu practica și experimentul, incapacitatea filosofiei de a face față provocărilor timpului. Dacă vom recurge la exemple din practica socială, în prima jumătate a sec. al XIX-lea, perioada consecințelor revoluției industriale, Europa occidentală suporta tensiuni sociale grave. În asemenea condiții, cea mai înaintată filozofie, cea hegeliană, a rămas incapabilă de a explica și formula careva soluții privitor la problemele apărute. Astfel, enunțul despre exagerarea rolului științei și respingerea filosofiei, tendința de a o exclude din circuitul culturii intelectuale se percepea ca un act așteptat și logic, deși era, în esența sa, neproductiv.

III. Forma istorică a III de relații, *colaborarea filosofiei și științei*, constituie un model principial nou de conexiune, contrar fiecărui din cele două examinate anterior. Conținutul formei a III exprimă o depășire a extremității ambelor modele de relații. Astfel, esența formei de conexiune în discuție rezidă în conștientizarea caracterului nefast al opunerii filosofiei și științei, al preamăririi uneia față de alta, în respingerea unei asemenea abordări.

Noul model de relații s-a cristalizat orientativ în jumătatea a doua a sec. al XIX-lea. Aproximativ cronologică acestei forme de conexiune de cea precedentă permite a formula ideea despre două tendințe în tratarea perspectivei ulterioare a filosofiei: respingerea și perfecționarea ei. Tendința a doua sau conceperea teoretică a formei istorice a III de relații se înfiripă în filosofia germană din timpul relevat, la L. Feuerbach și K. Marx. Astfel, Feuerbach menționa că vechea filosofie era în alianță cu teologia, însă, noua filosofie trebuie să se bizuie pe știință. Filosofia trebuie să se unească cu științele naturale, iar ele - cu filosofia. Această necesitate reciprocă va fi mult mai îndelungată, fericită și fructuoasă în comparație cu mezialianța filosofiei și teologiei ce a existat până acum [14]. Ideile respective sunt susținute și aprofundate de tânărul Marx. Analizând viziunile lui Feuerbach, Marx releva în lucrările sale timpurii că unica alianță ce poate transforma filosofia în una adevărată este o alianță triplă ce ar cuprinde filosofia, natura

și politica. În această formulă prin natură și politică se subînțeleg științele naturaliste și cele sociale. În anii 70 ai sec. al XIX-lea aceste idei au fost examinate în mod special în studiile lui F. Engels. În abordarea gânditorilor amintiți s-au profilat căile de perfecționare a filosofiei: trecerea ei pe poziția materialismului și a dialecticii, cooperarea strânsă cu știința.

Totuși, ideea de colaborare a filosofiei și științei nu prezenta pentru comunitatea academică de atunci o noutate. Considerentul respectiv are o preistorie seculară. Pentru prima dată el apare în sec. al XVII-lea și a fost formulată de F. Bacon în opera de bază *Noul Organon*. El releva în mod metaforic că filosofia și știința naturalistă trebuie să fie într-o căsătorie legitimă [1]. Motivul acestei alianțe era prezentat ca un mijloc sigur de a depăși caracterul scolastic al filosofiei de atunci, a o detașa de influența teologiei. Dar, asemenea obiective temporare, colaborarea doar cu știința naturalistă, lipsa viziunii asupra rolului filosofiei pentru activitatea științifică atribuia ideii formulate de F. Bacon un caracter unilateral. Însă, asemenea puncte slabe nu diminuează din măreția și perspectiva ideii în discuție.

Solicitarea ideii de colaborare a filosofiei și științei în epoca contemporană este cauzată de noile condiții cognitive, cum ar fi dezvoltarea ascendentă și accelerată a științei, aprofundarea în continuu a procesului ei de diferențiere și celui de integrare. În ansamblu, asemenea condiții favorizează schimbările de cotitură: descoperiri fundamentale (marele descoperiri ale științelor reale din perioada amintită), revoluții din cadrul științelor ce se țin lanț, se extind și cuprind noi domenii, spre exemplu, tehnica. Starea de opoziție, de preamărire a unui tip de cunoaștere față de altul se transformă în piedici artificiale, constituie o risipă zadarnică de puteri intelectuale și timp, mențin rătăciră îndelungată a științelor, favorizează dezvoltarea lor prin intermediul extremelor. În acest sens, putem apela la exemple corespunzătoare și elocvente din istoria fizicii: discuția fizicienilor în decurs de trei secole privitor la natura luminii, o problemă deconcertantă (teoria corpusculară, Newton, teoria ondulatorie, Huygens, conceptul dualității undă-corpusul, L. Broglie, 1923). Totodată, fizicienii ignorau teoria hegeliană a dialecticii, ideile similare ale lui F. Schelling, concepte care au anticipat cu un secol soluțiile părților aflate în controversă. Sau disputele din cadrul pedagogiei privitor la relațiile dintre elev și educator. Până la sfârșitul sec. al XIX-lea se considera că rolul principal în educație revine educatorului. O astfel de pedagogie a primit denumirea de autoritară. La începutul sec. al XX-lea apare un nou curent pedagogic, care era bazat pe ideea că dezvoltarea copilului ar fi determinată de ereditate și de mediul lui social, oferind educatorului un rol secundar (pedologia). În anii 70 pedagogia face o nouă cotitură teoretică: relațiile dintre elev și educator trebuie bazate pe o colaborare, specificând astfel și știința pedagogică. Dar toate aceste peripecii teoretice posedă o formă generală în conținutul legii dialecticii „unitatea și lupta contrariilor”, formulată de Hegel la începutul sec. al XIX-lea.

Adâncirea perpetuă a procesului de diferențiere a științelor conduce la fragmentarea și dezagregarea lor, la pierderea viziunii integrale asupra obiectelor lor de studiu, concomitent făcând evident caracterul unilateral al fiecărui tip de cunoaștere în parte. Depășirea acestor consecințe negative și asigurarea unei dezvoltări cu succes a ambelor tipuri de cunoaștere este posibilă doar în baza colaborării lor. Astfel, ajutorul științei pentru filosofie constă în punerea la dispoziția ei a datelor experimentale despre realitate. Filosofia, la rândul său, poate oferi științei mijloace generale de cunoaștere, cum ar fi, gândirea teoretică, concepte, principii, doctrine, metodologie. Consecințele lipsei acestui ajutor reciproc este cunoscut din istoria filosofiei. Filosofia fără știință, fără datele ei experimentale reprezintă o cunoaștere de gen naturfilosofic ce semnifică înlocuirea lor cu fantezii, presupuneri, invenții mintale despre realitate. Și respectiv știința, fiind lipsită de ajutorul filosofiei, conduce la un pozitivism vădit.

Ideile despre colaborarea filosofiei și științei formulate în cadrul cunoașterii filosofice treptat s-au infiltrat în mediul științific, fiind promovate de reprezentanții lui. Mulți savanți proeminenți, precum K. Timireazev (botanist rus), M. Planck (fizician german), A. Einstein (fizician german), N. Born (fizician german), W. Heisenberg (fizician german), E. Schrodinger (fizician austriac), V. Vernadski (mineralog și geochimist sovietic), S. Vavilov (fizician sovietic) și alții, s-au pronunțat în favoarea noii abordări. Esența ei a fost exprimată în mod accesibil și amplu de Th. Heyerdahl (un reprezentant ilustru al comunității științifice, etnograf și explorator norvegian) în enunțul său citat destul de frecvent: „Specialiștii se limitează pentru a se îngropa tot mai adânc și adânc, până când nu se văd unul pe altul din gropile sale. Rezultatele obținute ei le așează cu grijă deasupra. Deci, este nevoie de încă un specialist, care nu ajungea până acum și care nu se coboară după savanți în gropile lor, ci rămâne deasupra și unește într-un tot întreg rezultatele lor diferite. Asemenea specialist este filosofia care generalizează cunoștințele din diferite domenii ale activității umane și formează o concepție generală despre lume”.

Practica contemporană a științei și învățământului prezintă numeroase exemple noi de promovare insistentă a ideii de colaborare cu filosofia. În continuare, vom apela la câteva lucrări care întruchipează cele mai tipice direcții a acestei conlucrări. Așadar, studiile lui H. Карпов *Наука о духе в естественном и техническом университете* și sinteza experienței din SUA expusă de Л. Грэхэм în lucrarea *Роль и значение гуманитарного образования в подготовке специалистов инженерно-технического профиля (Опыт вузов США)*, a informat publicul larg cu tendințele învățământului superior tehnic și ingineresc din două state industrial avansate, învățământ care este îmbinat cu cursuri de filosofie și alte științe umanistice [8, 12]. Un alt grup extins de lucrări, cum ar fi, J. Bernal *Știința în istoria societății*, В. Вернадский *О научном мировоззрении*, П. Гайденок *История греческой философии в ее связи с наукой*, А. Коппе *Очерки истории философской мысли: О влиянии философских концепций на развитие научных теорий*, В. Осипов *Мировоззрение естествоиспытателей XIX века и философия*, М. Planck *Originea ideilor științifice* au ca subiect de examinare influența reciprocă a filosofiei și științei în diverse epoci istorice [2, 3, 4, 9, 10, 11]. Л. Грэхэм, profesor la *Institutul Tehnologic din Massachussets*, a întreprins o tentativă de a elucida rolul filosofiei pentru știința din URSS și a ajuns la concluzia că ea a avut un efect pozitiv în pofida climatului politic nefavorabile [7]. Studiile lui В. Готт, А. Урсул *Союз философии и естествознания* și М. Слуцкий *Взаимосвязь философии и естествознания* reflectă practica de promovare a ideii de colaborare a filosofiei și științei în rândurile maselor și a tineretului studios [6, 13].

Totuși, starea generală de răspândire a ideii nominalizate rămâne neunivocă. Este evident că extinderea acestei idei a progresat în mod vădit, deși procesul respectiv demonstrează numeroase devieri, acte de ignorare sau indiferență. Însă, alianța filosofiei cu știința în esența sa nu prezintă o idee fixă sau o dorință a filosofilor, ci exprimă o necesitate obiectivă a ambelor tipuri de cunoaștere, necesitate conștientizată de reprezentanții lor. Refuzul la alianța științei cu filosofia poate semnifica doar trecerea la una din stările precedente de preamărire a uneia din activități. Probabil, situația ce exprimă indiferență constituie o stare temporară de lucruri, tipică pentru careva momente trecătoare și nu un caz de principiu. Această idee a intrat în conștiința oamenilor, esența ei este clară și convingătoare, iar procesul general de atingere a acestui nivel se deplasează în direcția conturată inițial. În această ordine de idei, nu putem să nu relevăm că una din particularitățile timpului nostru constă în faptul că tendința marcată ca „alianța filosofiei și științei” se îmbină cu un proces nu mai puțin remarcabil, precum extinderea filosofiei în conștiința unor categorii sociale destul de ample. În consecință, putem conchide că extinderea

acestor procese poate fi tratată în calitate de semne ce indică la faptul că noi suntem în pragul unor mari schimbări cu privire la locul și rolul filosofiei în societate.

Bibliografie:

1. Bacon, F. *Noul Organon*. București: Ed. Academiei RPR, 1957.
2. Bernal, J. *Știința în istoria societății*. București: Ed. Politică, 1964.
4. Вернадский, В.И. *О научном мировоззрении*. В: Вернадский В.И. Избранные труды по истории науки. Москва: Наука, 1981, с. 32-75.
5. Гайденок П.П. *История греческой философии в ее связи с наукой*. Изд. 2-ое, испр. Москва: Либроком, 2009. 264 с.
6. Гейзенберг, В. *Физика и философия. Часть и целое*. Москва: Наука. 1990. 400 с.
7. Готт, В.С.; Урсул, А.Д. *Союз философии и естествознания*. Москва: Знание, 1973. 63 с.
8. Грэхэм, Л. *Естествознание, философия и наука о человеческом поведении в Советском Союзе*. Перевод с англ. Москва: Политиздат, 1991. 480 с.
9. Карпов, Н. В. *Наука о духе в естественном и техническом университете*. В: Вопросы философии, 1995. № 2, с. 95-105.
10. Койре, А. *Очерки истории философской мысли: О влиянии философских концепций на развитие научных теорий*. Москва: Прогресс, 1985. 288 с.
11. Осипов, В.И *Мировоззрение естествоиспытателей XIX века и философия*. Архангельск: Поморский университет, 2004. 654 с.
12. Планк М. *Происхождение научных идей*. В: Планк М. Избранные труды. Москва: Наука, 1975, с. 590-602.
13. *Роль и значение гуманитарного образования в подготовке специалистов инженерно-технического профиля* (Опыт вузов США). Гос. комитет по народному образованию. Москва, 1991. 56 с.
14. Слуцкий, М.С. *Взаимосвязь философии и естествознания*. Учебное пособие. Москва: Высшая школа, 1973. 119 с.
15. Фейербах, Л. *Предварительные тезисы к реформе философии*. В: Фейербах Л. Избранные философские произведения. В 2-х т. Москва: Госполитиздат, 1956. Т.1, с. 132.